

DEBRECZENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden küldemény a szerkesztőség czíme alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél iven.

ELŐFIZETESI ÁR: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). HIRDETÉSEK DIJA: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, $\frac{1}{2}$ oldal 2 frt, $\frac{1}{4}$ oldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árengedmény adatik. Bélyeg-díj minden hirdetésnél külön 30 kr. Egyes szám ára 15 kr.

A kiadóhivatal

kezelője RÓZSA SÁNDOR főiskolai háznagy, kinek nevére intézendő a lap minden anyagi dolgára s a hirdetésekre vonatkozó küldemény.

Missió és népiskola.

Mikor ev. ref. egyházunk mai helyzetén elmerengek; mikor olvasom vagy hallom a sokféle tanácsokat, melyek egyházunk külső és belső megújulásának útait és módjait volnának hivatva kijelölni: mély szomorúság fogja el lelkemet, mert nem látom azt a biztos vezérfonalat, mely kivezetne bennünket a feltámasztott eszmezavarból és nem ösmerem azt a minden tekintetben tekintélyes férfit, kinek szava lenne a tömörítő trombitaszó, egyénisége, karaktere, tehetsége és erős akarata az a zászló, mely biztos úton haladva elvezetne bennünket az óhajtott kibontakozáshoz.

Igy vagyok a napirendre hurczolt missió kérdésével is. Mikor erről a kérdéstről hallottam, vagy olvastam egyet-mást, mindig fölmerült lelkemben az a töprengés: vajjon ez a nagy horderejű akció teljes tudatossággal, az utak és módok helyes megválasztásával, a cél biztos kitzúzásával indítatott-e meg? És ez a töprengés nem talált nyugpontot a multban sehol és semmiben, mert nem láttam a kérdés teljes megoldásának nyilvánulását működés közben, vagy működés után; nem tapasztaltam olyan eredményt — az erdélyi egyházkerületet kivéve — a melyet az eszme életrevalósága, a tulajdonképeni működésre fordított anyagi áldozat mellett előre is megkövetelt volna magának.

De nem gyakorolt megnyugtató hatást a kétségességgel aggodalmakra az a vita sem, mely ez idő szerint napirendre került, hiszen még csak most tűnt ki valóban, mily eltérők a nézetek elméletben és gyakorlatban a belmissiói működés terén!?

Az egyik átgyúrta lelkét Albion ködös levegőjében, vagy a nyugat egyéb pietista iskoláiban s teljes meggyőződéssel vallja és hirdeti,

miszerint minden kunyhó templom, minden hívő ref. keresztyén „*evangyélista*“, ki nemcsak szabadon olvashatja, de szabadon — minden tudományosabb előkészület nélkül — magyarázhatja is a bibliát; az embernek elég napestig csak imádkozni, kizárólag vallásos iratokat olvasgatni, nem dalolni, csak zsoltárokat énekelni még a mezőkön is, — és hihetőleg — minél kevesebbet dolgozni; — s ezért — ha talán elveszti is lába alól a földet s valami különös bódultság kódéval homályosítja is el józan gondolkodását: megnyeri okvetlenül az üdvösséget. A másik a hivatalos egyház keretében, az ősi intézmények tiszteletben tartásával igyekszik czélt érni, cura pastoralis és belmissió alapját egynek véve, fogalmát azonosítva, útjait, módjait, eszközeit egy kalap alá terelve, hangoztatja: hogy szép és magasztos hivatás vár e téren a lelkészre, de — népesebb egyházakban — lehetetlen egy embernek annyiféle úton és módon érvényesíteni magát az egyháztársadalmi életben. És ezeknek ebben teljes igazságok van.

Azonban én itt nem a felett akarok ítéletet mondani, — hiszen erre állásomnál és tehetségemnél fogva nem is vagyok hivatott, — hogy kinek van helyesebb felfogása a belmissió kérdésében? kicsoda jelölt magának jobb utat, avagy választott alkalmasabb eszközöket a cél megközelítéséhez? — csak rámutatni kívánok a zavaros helyzetre s ezen helyzetből kifolyólag konstatálni akarok egy sajátságos, de elszomorító tény, mely szerint lidércznyomás kísért egész egyházi életünkben s megbénítja minden téren való tevékenységünket.

Ez a sajátságos és elszomorító tény az, hogy egyetlen téren sem találkozunk olyan javaslattal, tervszellettel vagy tényleges működéssel egyházunk megépítésében, hol a népiskola,

mint tényező számításba vétetnék, annak hatása a jövő előkészítésében figyelemre méltatnék. Ez pedig azt mutatja, hogy törekvéseinkben nincs biztos vezérfonalunk.

A magyar prot. egyház elejétől fogva édes gyermekének tekintette az iskolát, nemcsak idő- és szükségszerű eszköznek, de fontos tényezőnek vallotta azt, hiszen másként miért hozott volna annak fentartásáért és fejlesztéséért oly rengeteg áldozatot! Ma is kifejezést nyer minden fontosabb aktusnál ez a felfogás, és mindkét törvényhozó zsinat első kötelességének ösmerte annak nyilvánítását, miszerint: „az iskolák mindenestől az egyház testéhez tartoznak.” És ha bár platonikusnak tetszik is sokszor közéletünkben ez a kijelentés: nem lehet tagadni, hogy mindannyiszor gyakorlati alkalmazást is nyer ez elv, valahányszor egyik-másik iskolának beszüntetéséről, vagy az állam kezébe való átadásáról van szó. Azonban csakis ilyenkor tapasztaljuk amaz ősi elv érvényesülését, minden más téren csak iskoláink ideiglenességét látjuk, azok elvesztését vagy egyenes átadását hangoztatjuk, s ezen kétéletű felfogásból kiindulva jutunk aztán olyan dilemmába, honnan kivezető utat sehol nem látunk, egészséges kibontakozást meg sem kísérhetünk. Egyházunk szervezését hirdeti minden józan gondolkodás; külső és belső átalakulás néz reánk; de a modernebb felfogás koloncznak nézi az iskolát, a melynek megtartásával meg sem kísérhető az egyházi reform. A másik rész, az „alkotmányhű párt” ragaszkodik az iskolához, érzi, miszerint nincs itt ideje annak, hogy önként mondjunk le egyik legősibb és a védelemre erősen szervezett intézményünkről; azért — bár óhajtja — vár jobb és alkalmasabb időt a gyökeres reformnak keresztülvitelére, legfeljebb belkörü és kisebbszerű tatarozgatásokra szánna el magát.

Hát nagyrabecsült és nagy tiszteletreméltó uraim és vezérférjak! ilyen módon nem oldott meg soha egy életrevaló kérdés sem. Ennek a tanácstalan húzódozásnak keserves árát adja meg egyetemes egyházunk, de napról-napra legkeservesebben adózik ezért a szegény iskola, mely így a senki gyermeke lévén, csak megtűretik az ősi házban, tengődni is hagyják; de rendszeres fejlődéséről komolyan senkisé nem gondoskodik. Ennek a dolognak minél előbb dűlőre kell jutni, mert nem tűrhető, hogy a „bizonytalan” állapotú iskoláért az egyetemes egyház szenvedjen, vagy csupán az ősi elv fentartásáért oktatásügyünk továbbra is az élősdi vegetálás nyomorúságos helyzetében maradjon.

A magyar prot. egyháznak folytonosan

fennáll törvényekben biztosított iskolajoga, iskolai intézményével annyira összeforrott, együtt fejlődött egész élete, hogy iskoláit minden átmenet és előkészület nélkül csak úgy könnyedén eldobni magától egyet jelentene az öngyilkossággal, vagy legalább is egy hosszú, synylődő betegségnek szándékos felidézésével; épen azért, ha a mai szervezetben létező népiskoláit az állam — mint erre jogosított főhatalom — venné át: az egyháznak gondoskodni kellene más szervezetű s közvetlen az egyház szolgálatában álló iskolákról, melyek különösen a nagyobb, vagy inkább veszélyeztetett helyeken az igaz *belmissiói működéseknek valódi tűzpontjai legyenek*, mert én megvallom, a józan elmével és helyes céllossággal szervezett missiói tevékenységet ref. egyházi — vagy a jövőre nézve mondjuk — *missiói iskolák nélkül képzelni sem tudom*. Elhiszem és vallom, hogy nagy tudással és igaz lelkesedéssel bíró lelkészeink — legalább ezek közül már ma igen sokan — dicséretes buzgalmat fejtenek ki a belmissió göröngyös útain is, és félretevén a kényelmet, felvevén az aprós kellemetlenségek egész sorát vállalkra, megküzdenni próbálnak azokkal a kellemetlenségekkel, a melyek útkövekben állanak; de már ma is tapasztalják s még inkább meggyőződnek róla a jövőben, hogy egymagok nem képesek eredményesen működni, nem elég hatalmasak és erősek a feltornyosuló munkákkal megküzdni. *Igen, ők itt a fő és intézkedő tényezők, de a főnek munkás karokra és haladást jelző lábakra van szüksége, hogy az élet fentartva és biztosítva legyen. A munkás karokat csak az iskolában és ez egyházhhoz szívvel-lelékkel csatolt tanítóiban találjuk fel*. Ugy kell berendezni népiskoláinkat, olyan alapokra fektetni tanítóképzésünket, hogy az iskola és a helyes elvek mellett képzett tanító természetes segédei legyenek a lelkészeknek még a missiói működés terén is. *A műhelyükből megszökött, munkakerülő új keletű „evangyelistákat” csak a tanító helyhez kötött, csendes és tervszerű munkájával lehet biztosan ellensúlyozni; a diakonusi intézményt a népiskola, illetve a tanító segítségével leszünk képesek különösen a kisebb, nemzetiségileg veszélyeztetett helyeken maradandó alapon szervezni*.

Tudom, hogy sokan fogják mondani: „mit akarok ezzel a kifelé gravitáló és egyháztalan(?) tanítósággal, hiszen nem gondol ez már egyházával, sőt örvendő nézi a vergődés kínos jelenségeit”; . . . de hát én tiszta meggyőződésemet mondom el, s mint máskor, úgy most sem fogadom el a tanítóság ellen általánosságban hangoztatott vádakat. Igaz, hogy a tanítóság

közül némelyek sokat beszélnek és írnak bizonyos divatos eszmék behatása alatt oly módon, a mily módon írni nem egészen helyes és bizony komoly gondolkozáshoz nem illő; de ez többnyire csak felületességből származik, melyért a ref. tanítóság egyetemét felelőssé tenni, vagy éppen kárhoytatni nem igazságos, hanem elfogultságból származó ítélet. A ref. tanítóság javarésze mindig hű maradt egyházához s érte áldozatot hozni ma is kész, csak tudja azt, mit kell tennie? csak tapasztalja, hogy az újjáalkotás munkájában reá is, mint komoly tényezőre számítanak; csak ne lássa azt, hogy negligálják oly munkánál is, hol az egyháznak minden jó fia közreműködésére szüksége van, — és míg őt a kifelé gravitálás vádjával illetik — s ezt neki bűnül róvják fel: addig maga az egyház, vagy legalább némely hangadó tényezők kifelé fordítják szekere rúdját s könnyű lélekkel mondogatják: „menj minél előbb Isten hírével!”

Állítsák oda bátran a tanítót, hol az egyház érdekében tenni kell; jelöljék ki részére a teendőket; szünjék meg a hidegség és bizalmatlanság; szervezzék a missiót az ő belevonásával, s meglássák, hogy nem találандnak egyháziatlan tanítókra. És ha mégis találkoznék hiba, mutatkoznék hiányosság: azt pótolják a jövő nemzedék képzésénél, mert mostani képzesünk — a chablont tekintve — versenyképes ugyan, de nekünk, magyar reformátusoknak ez nem elég.

Az a ref. tanító, ki — sok helyen kántor is — megtalálja keresetlenül is a kínálkozó alkalmat, hol a lelkes missiói működését hatályosabbá teheti. A jól vezetett gyülekezeti éneklés, egyszerű énekarok szervezése, mind vonzóbbá és kedvesebbé teszik a gyülekezeti életet. Jönnek temetési esetek nemcsak az anyaegyházban, de esetleg a hozzá tartozó filiákban vagy missiói körökben is, hol egy teljes komolysággal végzett szertartás, egy-egy szép gyülekezeti éneklés emeli híveink buzgóságát, növeli önértékét s megszerzi kultuszunk számára még a más ajkú és vallású polgárok becsülését is. Magam sokszor tapasztaltam ezt, midőn oláhok, svábok közt kellett egyházi szolgálatot teljesítenünk. A filiákban, missiói körökben többször közistenisztelet tartandó, hol a kántortanító szintén részt vesz, gondoskodván arról, hogy egyszerű éneklésünk tiszteletet szerezzen magának.

Általában az idő, helyzet és körülmények határozzák azt meg, hogy — nemcsak a kántor — de általában minden tanító mit és mennyit tehet a missió érdekében? csak fel kell őt

használni s úgy nevelni, hogy hasznát lehessen venni; hiszen kit lehetne a legtöbb helyen *első diakonusságra* alkalmasabbnak tartani, mint éppen a tanítót? Az államosítás kísértete huszonhét éve ijesztgeti a szíveket, zsibbasztja a tetterőt, de a mai viszonyok nem mutatják, hogy ebből egyhamar legyen valami, hiszen mostani kultuszminiszterünknek nem is „ideája” a közoktatás államosítása. Ne nézzük azért összedugott kézzel: mi lesz 50 év múlva? hanem szorgosabban szedjük rendbe népiskolai dolgainkat és a tanítót, mint tényezőt vegyük számításba az egyházi élet újjászervezése alkalmával.

Krassó.

Sinka Lajos.

* * *

Ajánljuk e cikket, egy egyházához hű, ügybuzgó református tanító cikket komoly figyelmébe mindazoknak, kiknek szíven fekszik egyháztársadalmunk mainap legfontosabb kérdése, egyházunk belső újjáépítésének ügye. Imé, mult heti vezércikkünkben azzal a kérdéssel foglalkoztunk, hogy hol vegyünk jövendő munkánkhoz munkásokat, de mindenestre keressünk a világi elembe, s már akkor kezünkben volt e cikk, melynek nemes intentiója azon figyelmeztetés, hogy el ne feledkezzünk tanítóinkról, kik természetes szövetségeseinknek tekintendők ott, hol egyházunk letérdekeiről van szó.

Hely. szerk.

Még egyszer a belmissió.

A kedves olvasó szíves engedelmével ismét tollat fogok, hogy néhány sort írjak. Pedig nem volna szabad. Magam kötöttem meg kezeimet, magam vettem zabolát tollamra, midőn a multkori igénytelen cikkekémben határozottan kinyilatkoztattam, hogy én polémiába elegyedni egyáltalában nem akarok. S éppen ez volt oka, hogy jelzett cikkemben nem is említettem egyetlen nevet sem; ez volt oka, hogy még fölött kérdéseimet sem részleteztem úgy, a mint talán kellett és tehettem volna, hanem megelégedtem itt-ott a gondolatjelek, másutt a stb. használásával. Ha tehát most mégis újból írni akarok és írok, ennek igen egyszerű, de nagyon természetes oka az, hogy felhíva érzem magamat arra, felhíva különösen dr. Szabó Aladár úrnak e becses lapban közelebb megjelent levele által. S hogyha már erre, néhány rövid szóban mielőbb válaszolni kívánok, nemcsak, hanem ha ezt a kedvező alkalmat felhasználom arra is, hogy a belmissió vitás kérdésében — különösen és főképen a belmissió eddigi irányzatára, illetve ezen irányzatnak káros és romboló hatására vonatkozólag — még egyet-mást, a gyakorlati életből merített tapasztalatok alapján, elmondok: biztat a remény, hogy mindezekért és mindezekre, úgy kedves lelkésztársaimnak, mint általában a m. t. olvasóknak bocsánatát és engedelmeit megnyerni szerencsés leszek.

Kezdem tehát azzal, a mivel dr. Szabó Aladár úr kezdette levelét, hogy én „egy theol. tanár és egy ref. lelkész ellen” *vádat* emeltem. Nyilvánvaló, úgymond, hogy „engemet ért s Fekete Gyula nagyikikindai ref. lelkész.” Hát én őszintén megvallom, hogy igenis kettőjökre gondoltam, a minthogy nem is gondolhattam másokra akkor, midőn a könyörgés helyes vagy helytelen, ev. ref. hitelveink és nézeteinkkel meg, vagy meg

nem egyező voltáról lévén szó — tudtam, hogy Fekete Gyula lelkész úr volt az, a ki Nagytiszteletűségedhez folyamodott, hogy: *imádkozzék érettök*. De hát ugyan kérdelem, vajjon vád-é az, vagy — vegyük bár annak — alaptalan vád-é az: *a mi tény, a mi megtörtént, a mi valóság?* Ha tehát én, egy megtörtént tényből kifolyólag tettem meg szerény észrevételeimet: ez még senkit sem jogosít fel arra, hogy vádaskodónak mondjon engemet. Én megmondtam nyíltan és őszintén a magamét, megmondtam, hogy én mit tartok az imádkozásról, valamint azt is, hogy hova fog vezetni bennünket a „könyörögj érettünk” és több más efféle. És a mit mondtam, azt mondom most is, szavaim és kifejezéseim mellett megállok most is, nekem sem szégyenelni, sem visszavonni valóm nincsen azokból csak egy jöttát is. Annyit azonban szívesen és egész készséggel elismerem, hogy a nt. tanár úr — a mint magát kifejezni méltóztatott — „olyan horrendus belmissiót” nem teljesít, — ezt én nem is tettem s nem is teszem fel róla. De már azt aztán nemcsak felteszem, hanem az életből tudom, hogy azon belmissiói munkának, melyet a nt. úr is nyilván pártolni látszik, sőt a melynek — legalább a vidéken — éppen Nagytiszteletűséged tartatik szellemi fejének és vezérének, bizony, olyan következményei mutatkoznak és már vannak is — megengedem, hogy a Nagytiszteletűséged nemes czélfátalán éppen ellenkezőleg — melyeket én, előbbi cikkemben már jeleztem, mostan pedig alább még inkább felmutatni igyekszem.

A mi már most, annak a reám és családomra nézve valóban kedves emlékü körülménynek felemlítését illeti, hogy volt idő egyszer, a mikor én is abban a kiváló szerencsében részesültem, hogy Nagytiszteletűségedet itthon, családi tűzhelyemen, vendégemül üdvözölhettem: erre nézve, reám vonatkozó jóvéleményéért való meleg köszönetem kifejezése mellett, legyen szabad csak annyit megjegyezmem és nyilvánítanom, hogy vajha minél többször lehetne alkalmam kedves és szellemes társaságát és társalgását élvezhetni! Bizony, meg lehet győződve Nagytiszteletűséged, hogy én, mint a multkor, éppen úgy most is: a legőszintébb örömmel és szíves szeretettel üdvözölném dr. Szabó Aladárt, úgyis mint embert, úgyis mint tudóst, úgyis mint a ref. theologiai tanárkar egyik valóban kiváló alakját, s nagy készséggel emelném és őríteném érte az áldomás-pohárt De — engedjen meg, ha szokott őszinteségemmel nyíltan kimondom, hogy — nem úgy, mint a „gyülekezet hívői” vagy „újjászült”-jei tagjáért vagy éppen fejéért . . .

De bocsánat ez utóbbi pár sorért. Én csak feltételesen mondom azokat, mert mint már fentebb is jelzém, én a nt. tanár úrról egészen más véleményben vagyok és nem hiszem, hogyha az igen t. tanár úr is úgy látná, ismerné és tudná — mint mi a vidéken — a mostan divatos belmissiói munkának kártékony hatását, nem hiszem, mondom, hogy helyeslésével találkozunk az. Ámde, merem állítani, nem tudja. Szép és magasztos eszmék lelkesítik bizonyosan, s képzett agyának nagy tehetségeit amaz eszmék megtestesítésére akarja szentelni; de nem ismeri kellőleg az életet, nem a viszonyokat és körülményeket, s ép ezért nem látja, hogy a szépnék, díszesnek, remeknek gondolt és rajzolt műből — mi lehet és mi lesz kontárok kezében. Hiszen, hogy nem ismeri kellőleg és nem tudja, hogy micsoda következményei vannak már is a jelen belmissiói munkának: ezt semmi sem bizonyítja jobban, mint éppen említett levelének a következő sorai: „A kinek vagy szeme a látásra, az bizonyosan örülni fog és hálát adni az Istennek, hogy mi . . . a ref. egyház e valóságos kor-

szakában, valóságos bibliai szellemet, pozitív keresztyéni erőket öntünk az egyház beteg testébe.” Vajha így lehetne és így volna! Ámde nem így van, hanem éppen ellenkezőleg. Indokolni kívánom ezen állításomat és pedig nem egy pár szép, magasztos, vagy talán divatos eszmének hangzatos szavakba foglalásával, hanem tapasztalati példákkal, vagyis az eddigi belmissiói működés látható és tudott következményeivel, mint eredményekkel. Lássuk tehát a sikert, az eredményt!

Azt tudjuk, hogy az újkor neves missionáriusai a vészharangot már régen meghúzták; a sokszoros „jaj”-t már rég kiáltották; jártak, futkostak ide és oda; tettek is, nem nézve a szokásra, jogra és semmiféle törvényre — igen sokat; sőt apostoli segédeket is szereztek már maguk mellé; valamint új apostolokat is avattak fel és küldöttek széjjel szép Magyarországon s különösen az ev. szerint reformált egyház hívei közé — és mégis, kérdelem, ugyan mit sikerült eddig elérniök?

Elismerem, hogy sokat, igen sokat, de: nincs köszönet benne. Ugyanis

1. elértek az ev. szerint reformált egyháznak — szekták alkotása s a szervezett egyház és a templom megvetése által — *gyengítését*. Elértek, a nyilvános isteniszteletek helyett, a zsinagógaszerű összejövetelek szokásba hozatalát; elértek, az „angyalok és a szentek” segítségül hívásának mintájára, a közönséges embereknek s itt-ott a saját személyiségök „segítségül hívása szükségességének” elhíttetését; elértek a zagyva összejövetelen, nemcsak a szobákban, hanem a tornáczon és udvaron való, minden rend és szabálynélküli éneklés által — a templomi éneklés „méltóságának” lealacsonyítását; elértek a kontárok bibliamagyarázása és prédikál-gatása által „a bibliának profanálását”, hogy ne mondjam, sok tekintetben nevétségessé tételét, — s mindezek által ismételve mondom, elértek ev. ref. egyházunknak ha nem is *meg*, de fájdalom! mindenestre *gyengítését*.

És még mit sikerült elérniök?

2. Elértek továbbá a társadalom, az egyház és állam alapját képező *családi életnek megzülalását*. Mert elértek, hogy az általok alakított „gyülekezetek” tagjai lennézenek, megvessenek, utáljanak mindenkit, valaki csak nem a „gyülekezet”-ből való; elértek, hogy a szülék elhagyják és megvessék gyermekeiket, s viszont ezek is az ő szüleiket a szerint, a mint ezek vagy amazok lettek az „újjászültök”: elértek, hogy a gyülekezetbe tartozó hitvestárs „gyűlölje” az addigi hitében híven megmaradt hitvesét, mibe se vegye az eskü szent-ségét, sem a házastársi kötelességeket, hanem kész legyen inkább „elválni” vagy „vadházasságban” élni, mintsem hogy együtt lakják és éljen, a szerinte „hitelen” felével; elértek, hogy a „gyülekezet” tagjainak gyermekei ne részesüljenek a „kereszttség sákramentomában” és ne „tisztességes vallás-oktatásban” s általában iskolai kellő nevelés- és tanítatásban; valamint elértek azt is, hogy gyülekezeteinknek tagjai, ker. ember méltóságához illő temetésben se részesíttessenek, hanem behozták a régebben is már úgynevezett „szamartemetést.”

S vajjon van-e még, a mit szintén sikerült elérniök?

3. Van igenis és ez az, hogy: *meghasonlásba hozták az embert önmagával*. Igen, mert a ki addig hitében nyugodt és nem egy közülök talán boldog is volt: az most nyugtalan és boldogtalan is, mert bár „hívővé” lett is a „gyülekezetben”, mindazáltal nem tudja biztosan, hogy hát kinek higgyen? és nem tudja, hogy voltaképen hol és miben keresse az igaz boldogságot? A ki eddig szép és békés családi életet élt: annak agya most forrong, — ha ugyan gondolkozik — hogy mitevő legyen „hívővé”

nem lett családja tagjaival, mit azoknak jövőjével, lelki üdvösségökkel? . . . S viszont a hitében megmaradt fél: szégyenkezik és remeg, félrevezettetett és elszédített hozzátartozói sorsán, a kik semmi gondot, semmi kötelességet nem ismernek, mint a „gyülekezet” irántit . . . A ki eddig munkás, szorgalmas volt és szépen megosztá a testi és lelki munkálkodást, mert tudta, hogy az ember lélekből és testből állván, „imádkozni és dolgozni” kell; tudta, hogy a munka valóságos áldás, s kell is munkálkodni magának Istennek akarata és parancsa szerint: az most, örjöngéssel határos kegyeskedésében úgy akar élni, mintha nem is ember volna, hanem tisztán lélekből állana. A ki eddig megelégedett azzal, a mit Isten után munkájával szerzett s tiszteletben tartá a másokét: az most, mint „újjászületett”, félrevezetve a gyülekezetbeli írásmagyarázat által — azon gondolkodik, hogy milyen jó volna s milyen keresztyéni (?) dolog lenne, hogyha korunkban is alkalmazást nyerne az írásnak ama szava: „és minden jószágok közös vala”. De nem megyek tovább ilyen általánosságban felhozott példák szaporításával, hanem csak azt mondom ismételve, hogy a jelenkor apostolai, az új szektáknak, új „gyülekezetek”-nek alapításával csakugyan meghasonlásba hozták az embert önmagával, meghasonlásba hozták önmagukkal nemcsak a gyülekezetek tagjait, hanem sok esetben még az azokhoz tartozókat is . . .

Ennek bizonyossága az az igen számos, megdöbbentő eset, melyeket „a gyülekezet” némely tagjai és fejei szerencsétlen végéről olvashattunk már a hírlapokban; s ugyancsak ezt bizonyítja az a szomorú körülmény, hogy még az élők között is vannak most is többen, a kik, nem ugyan a „házak tetejéről”, hanem a boglyatetőkről és a kútak mellett összegyűltek között hirdetik az ígét és csábítgatják a gyenge nádszálhoz hasonlóan ingadozó híveket . . . És ugyancsak ennek bizonyossága a „hívők” vagy „újjászületettek” letteknek minden szava, beszéde, cselekedete s általában egész magokviselkedése: a lecsüggesztett fő, a tétovázó tekintet, s most a felfogatott, majd a lehunyt szemek (vagy talán ezek az alázatosságuk volnának jelei? nemde inkább azon „lelki kevélység”, melylyel magokat másoktól megkülönböztetni akarják?); ezt bizonyítják mindazok a könyvek, melyeket az anya keserve, a fiú szégyene, a hitves bánata stb. sajtól ki a szemekből akkor, a mikor az előbbi gyermekét, a másik apját vagy anyját, s a harmadik addig forrón szeretett hitvesét látja belépni a „gyülekezetbe”.

Én már, fájdalom! láttam ilyen könyveket, nemcsak, hanem vizsgáltam is a könyvek okait; és meggyőződtem, hogy mind azok, az illetők önmagukkal való meghasonlásának keserű könyvei; valamint az előbbi eseteknél mutatkozó jelek: az önmagukkal való meghasonlás szomorú jelei . . . És még csak egyet, csak egyetlen példát említek még fel, de a melyet okvetlenül fel kell említenem azért, hogy tisztán, világosan, mintegy kézzelfoghatólag mutassak rá azon elszomorító és romboló hatásra, melyet ama hirhedt új apostolok működése eredményezhet, sőt már eredményezett is — talán több helyen. Így pl. én tudok egy olyan esetet, kedves olvasóm! a mikor egy hitves nő és két gyermek anyja, a „gyülekezetbe” való belépése után odahagyta férjét, oda gyermekeit, oda a családi tűzhelyet . . . távol van még ma is a családjától . . . övéivel épen nem, hanem annál többet gondol rajongó lelkével . . . megfigyelés alatt . . .

Ime a siker, a való eredmény, a melyet mi látunk, tapasztalunk és tudunk. De hát, hol vannak azok a

tények, hol vannak azok a bizonyosságok, a melyek dr. Szabó Aladár úr azon merész állítását igazolnák és erősítenék, hogy „*mi, valóságos bibliai szellemet, pozitív keresztyéni erőket öntünk az egyház beleg testébe*”? En, sajnálattal vallom be, hogy ilyeneket sehol sem látok, nem legalább itt nagy Magyarországon — az összes új szektákat tekintve — sehol, de sehol.

Hanem igenis látom és tudom ama fent elsoro't tényeket, mint a jelenben úgynevezett „belmissió” romboló eredményeit, s épen ezen eredményekben vannak azon okok, a melyekért mi „konzervatívek” a „liberálisok” útjára nem lépünk, azon „haladni” és „munkálkodni” nem akarunk; azon okok, a melyekért mi minden ilyen „újítástól”, minden ilyen „új munkától” valóban felünk és az ilyen „szabadabb mozgástól” csakugyan aggódunk. Mi igenis körülsánczoljuk magunkat: hitünk alapigazságaival s az ezekből folyó hit és vallás-erkölcsi nézeteinkkel és nagy nyugodtsággal vagyunk bevonulva híveinkkel együtt abban az erős és ingatlan várban, melynek szegletköve s megmozdíthatatlan fundamentoma maga a Krisztus; s kezeinkbe véve az evangéliom éles fegyverét, tehetségünk és képességünkhöz mérten bátran küzdünk, viaskodunk ha kell, vagy állunk őrt híven a vár fokán — nem félve, nem remegve senkitől és semmitől, mert tudjuk, hogy „az Isten velünk.”

„Mit cselekedjünk hát?” Építsük, erősítsük a várat. És ha vannak, a kik a várban megmaradni nem tudnak; s ha talán nem mi ránk, hanem inkább rájuk vonatkozik ama feltett kérdés — legyen szabad azoknak is legjobb akarattal csak ennyit mondanom: építsetek; de ne romboljatok.”

Madarász Imre,
ev. ref. lelkész.

Rövid válasz

Szalay: „A belmissió szerintünk” című cikkére.

A belmissió definíciója nagyon nehéz. És Ön azt hiszi, hogy eltalálta. Állítom, hogy *lényegében* igen; de azon *formában*, a melyben Ön a belmissió feladatáról két különböző helyen beszél — egyáltalában nem.

Azt mondja Ön, hogy „a belmissió feladata *nem más*, mint a hitetlenek hívővé tétele, a meg nem tértek megtérítése, az elesett állapotban lévőknek az újjászületett állapotba való áttétele.” Alább pedig — dacára a *nem más*-nak — ezt mondja „Az embereket, a ker. igazságok megértésére s a *szerint való élésre* hozni, ez a belmissió feladata”, — s azt gondolja, hogy engemet ezzel legyőzött, mert a mint mondja „a mit Madarász lelkészársunk a belmissió feladatának tart, az már a lelkészi munka feladata.” Ugyan ugye?! Hát Ön el akarja különíteni a belmissiót „a lelkészi munkától”? Hát Ön szét akarja választani a hitet az ebből szükségkép folyó „cselekedetektől”? Csudálatos! Akár csak az a régi baj és viszály jött volna vissza — és pedig önök által — egyházunk keblébe, a midőn némelyek pusztán csak a hitnek, mások pusztán csak a cselekedeteknek tulajdonították az üdvhatályt . . . Hát ki tanít, vagy ki prédikál ma lelkészársaink közül ilyen tökéletlenséget? Ki tanítja vagy ki prédikálja a tisztán „*cselekedetek által való üdvözülést*”? Szeretem hinni, hogy senki. Az a gondolat csakis az Ön agyában születhetett meg, bizonyosan más valami jobb argumentum hiányában.

De hát mit is mondtam én? Világosan ezt: „a helyesen értelmezett belmissió nem lehet és nem is más, mint szentkönyvünk ama szavainak megvalósítása: „*Mutasd meg nekem a te hitedet a te cselekedetedből*”, mert „*a hit (jó) cselekedet nélkül meghólt állat*”, vagy más

szavakkal a jól értelmezett belmissió nem más, mint az *élő*, vagyis a *munkás hit* élesztése s öregbitése. Talán, ez a „cselekedetek által való üdvözülés” tanítása? ez, a mikor én a sz. könyv alapján és szellemében *hílet*, de egyszersmind ebből folyó *jó cselekedeteket* is kívánok, mert nekem folyvást eszemben van és Önnek is szíves figyelmébe ajánlom az apostolnak ama szavait: „*Mi haszna vagyon Atyámfiai! ha valaki mondja, hogy hite vagyon, cselekedetei pedig nincsenek, avagy megtarthatja-e azt az a hit?*”

Hát Ön mit állít a belmissiót illetőleg? Hígyje el, hogy tán akaratlanul, de *lényegében* mégis ugyanazt, a mit én, úgy annyira, hogy a mivel tulajdonképen engemet czáfolni akart — azzal csakis az én állításom helyessége mellett bizonyít. Hiszen valami mély bölcsesség sem kell hozzá, hogy mindenki egyszerre belássa, hogy az, a mit Ön, cikkének elől idézett egyik helyén mond, semmi más, mint: *hittérítés*; a mit pedig a másik helyén mond, semmi más, mint a hitből folyó cselekedetekre — vagy a mint Ön mondja — „*a szerint való élésre*” buzdítás; tehát, habár elkülönítve, két különböző helyen, de együtt véve a kettőt — *lényegében* Ön is a *hitről* és az *a szerint való élésről*, vagyis az *abból folyó cselekedetéről* beszél épúgy, mint én, midőn röviden és a sz. könyv szavaival azt mondom: „*Mutasd meg nekem a te hiteidet a te cselekedetedből.*” És mikor én, végeredményként azt mondom, hogy a helyesen értelmezett belmissió nem más, mint az *élő*, vagyis a *munkás hit élesztése*: ugyan kérdem, nem maga erősíti-e meg Ön, amaz én állításomnak helyességét és így jogát, midőn cikke végefelé azt mondja „*hogy csak a helvét hitvallás alapján álló élő hittel . . . tud egyházunk nagygyá, virágzóvá lenni?*” Vagy tán az *élő hit* nem feltételezné, nem foglalná már mintegy magában a jó cselekedeteket is?!

Ugyan kérem, csak nézzen Ön, nézzen minél többször a jó részben általa gyűjtött fillérekéből épített templomra — és tagadja, tagadja, ha meri, hogy azt nem-e épen a *munkás*, vagyis az a hit hozta létre, a mely *jó cselekedetekben* nyilvánul? S kiké volt ez a hit? Talán az Önök „hívói” vagy „újjaszülött”-jei? avagy talán az általuk, most minden rossz-zal jelzett s minden bűnnel terhelt — kálvinistáké? Feleljen meg Ön maga magának.

Bizony, hígyje el Ön, t. lelkésztársam, hogy a belmissió helyes meghatározását adni — a hitnek és cselekedeteknek különválasztása mellett — soha sem lehet, épen úgy, mint a hittérítésről vagy a hol már hit van, de talán az gyenge, erőtelen, nem élő, nem munkás: hitélesztésről, lelkészi munka nélkül, még csak beszélni sem lehet. A hitélesztés és a lelkészi munka, vagy mondjuk a cura pastoralis, olyan szorosan összefügg egymással, hogy szinte egymást feltételezni és egymástól ridegen elkülöníteni nem lehet és nem is szabad.

Azt is mondja Ön, szinte titokzatos nagy bölcselkedéssel figyelmeztetésül: „*Nagytisztelétű uram! Ősmerjük meg az idők jeleit s vegyük eszünkbe azokat, a melyek a mi megtartásunkra valók.*” No hát, ugyanezt mondom én is, sokkal szerényebb hangon, de tán sokkal méltóbb okon Ön.ek. En rég figyeltem már és figyelem most is ezt a jelen időt igenis; régóta figyelem és fel is ismertem ennek veszélyes, romboló és pusztító jeleit épen az Önök — szeretem hinni, hogy jóhiszemű — belmissiói munkájoknak azon szomorú eredményű és következményeiben, a melyeket egy a mult héten megírt, de még meg nem jelent cikkekemben részletesen

fel is soroltam már.* S épen azért voltam és leszek is bátor, ha kell, felemelni erőtelen szavamot, hogy a mennyiben talán lehetséges, én is hozzájáruljak parányi erőmmel ahhoz, hogy azok az immár látható veszjelek: valóban rombolva pusztító veszélyekké ne legyenek reánk s illetőleg ev. ref. egyházunkra nézve.

Es még csak egyet. Nagyon szép és én igazán örülök rajta, hogyha valaki Phaedrusrnak gyönyörű és tanulságos meséit ismeri és tudja; de nincsen szerintem komikusabb valami, mint hogy ha az a valaki azokat helyesen alkalmazni — nem tudja.

Ime tehát nyilván láthatja Ön, hogy mi a belmissió *lényegére és feladatára* nézve, úgy a hogy csak egyet-értünk; de már a belmissió munkájának *Önök által követt irányzatára* nézve — melynek veszedelmes következményeire második cikkemben egész világosan rámutattam — *útaink annyira ellérték* egymástól, hogy ezen az úton, ezen a téren mi soha, de soha — nem találkozhatunk.

Madarász Imre,
ev. ref. lelkész.

TANÜGY.

A theologusok létszámának apadása.

E lap jelen évfolyamának hasábjain megvitatás tárgyát képezte theologusaink létszámának rohamos csökkenése. És nem eredmény nélkül . . .

Nem, mert tán ép e körülménynek tulajdonítható közelebbi egyházkerületi közgyűlésünk ama fenkölt szellemű határozata, mely a hagyományos előítéleteken és a tanügyi bizottság ellenkező irányú javaslatán minden töprengés nélkül túltette magát s theologus ifjainkat jövőre felmentette a tanítói diploma megszerzésétől.

Bizony ideje is volt már ez intézkedésnek, hiszen egy egész emberöltőn át sorvasztotta egyházunk szervezetét a kettős diploma-szerzés nehézségeinek az a betegsége, melyet orvosság gyanánt vittek be kerületünk organismusába. S mégis találkozzunk véleményekkel, melyek ha nem is épen kárhoztatják, de nem méltányolják eléggé kerületünk vonatkozó intézkedését.

Ép ezért kár volna elhallgatni: mily meglepő, mennyire váratlan s mily indokolatlan volt még — hogy úgy mondjuk — születésekor az egész intézmény. Mert hogyan történt a dolog?

Az 1865-iki őszi egyházkerületi közgyűlés folyamán tanügyi bizottság jelent: úgy a gymnasiumi, mint az akadémiái közvizsgák meglepően szép eredményt tüntettek föl, de a *tanítóképezde* a közvárokozásnak nem felel meg . . . s ez utóbbi körülmény nem a tanítók vagy a tanulók hanyagságának, hanem „képezdénk *szervezetbeli* hiányos voltának tulajdonítandó.”

E jelentés, a hozzácsatolt javaslat s akkori superintendens (b. e. Balogh Péter) közreműködése alapján bizottság alakul a végre, hogy „*célravezető szervezeti javaslat*”-ot nyújtson a következő egyh. ker. gyűlés elé. (Tiszántúli egyh. ker. j.-kve: 1865. aug. 29. jk. sz.)

S mi történik? Várt javaslat a *tanítóképezde* „*szervezeti*” — vagy, mint a tanügyi bizottság nevezi — „*szervezetbeli*” hiányai megszüntetésére, indítványozza: „*a lelkészi pályára készülő tanulóknak ne csak alkalom nyujtassék, de egyszersmind mulaszthatatlan kötelessé-*

* Csak most közölhetjük, ezen cikket megelőzőleg.

gükké tétessék a tanítói képzettség megszerzése.“ (1866. okt. 92. jk. sz.)

Világos tehát, hogy a javaslat egyszerűen kiter a kérdés lényege elől, de mert valamit mégis nyújtani akar s mert az ügy tanulmányozásának tulajdonképi tendenciájával — egyházunknak minél több és jobb tanítót adni — nem ellenkezik: a theologusokat is besorozza a képezdei növendékek gárdájába.

Mindamellet az indítvány törvénynyé lett (1866. okt. 92. jk. sz.) s az 1825-iki rendeleten alapuló ama gyakorlat, mely a tanítóságra kibocsátott ifjakat csak ajánló levéllel — recommendatoria — látta el: megszűnt, — illetve miután már 1859. óta az ajánló levél mellé iskolai rendszeres bizonyítványt is csatoltak (1859. aug. 129. jk. sz.), oda módosult, hogy e kibocsátás tanítói képesítést feltételez.

Elképzelhetni, hogy a theologusok kedélyvilágában mily elkeseredést szült az az intézkedés, mely a tanítóképezde hiányai miatt mintegy őket büntette meg, midőn követelte az összes képezdei tárgyak hallgatását és az ezekből való félévi vizsgák letételét, miről eddig csak nem is álmodtak.

De ne aggódjunk sorsukért, mert a mit ők a priori nem is sejtettek tán, azt mi a posteriori nagyon jól tudjuk. Nevezetesen a törvény végrehajtva soha sem volt, hanem igenis a theologiai tanárkarnak azon enyhébb szellemű javaslata, melylyel a körülmények ostromtüzében kényszerült előállani, s mely a „nevelés- és tanítástan“-on kívül, a „népiskolai szervezet- és fegyelemtan“ hallgatását követelte meg, az anyanyelv- és számtan-tanítás módszertanát pedig „csakis“ azokra tette kötelezővé, kik ideiglenes tanítóságra óhajtottak menni. (1870. okt. 245. jk. sz.)

Végre azonban az 1886-diki őszi közgyűlésnek sikerült, az utóbbi időkben divott s az 1866-iki törvény szellemének megfelelő rendszert életbe léptetni... Fogadtatását eléggé jellemzi az a körülmény, hogy a következő közgyűlés elé mind a tanárkar, mind az ifjúság kérvényt nyújtott be a rendszer megszüntetése ügyében (1887. máj. 81. jk. sz.); eredménytelenségének pedig lehetnek-e kézzelfoghatóbb bizonyítékai, mint egyházkerületünk jegyzőkönyveinek idevonatkozó adatai? (pl.: 1889. máj. 114. jk. sz.)

Ezek alapján bátran állíthatjuk: egyházkerületünk említett legközelebbi határozatán csupán azok szomorúkodhatnak, kik miután beleélik magukat bizonyos keretek közé, el sem tudják képzelni, hogy egy s más lehetne nem úgy is, a mint van. Az elfogulatlanság pedig diadalmi éneket zeng ez intézkedésért, mert nemcsak az irányadó közegek között idők folytán létrejött ellentétek kiegyenlítését látja benne, hanem egyszersmind azon szellemnek jól megérdemelt haldoklását is, mely a tanárkar és ifjúság 1887-diki indokolt kérvényének elutasítását így okolja meg: „a jó rend és következetesség“ ezt követeli, s mely a „büszke kálvinista Róma“ borostyán fűzerein, ellenségei szemében, nem egy levelét tépte szét.

Istennek hála, a theologiánk veteményes kertjébe mellékúton bejutott, hosszú tengéletén át semmi jó gyümölcsöt nem termő s árnyékával a plánták fejlődését csak akadályozó, terméketlen fa kivágattatott.

De ha azt hisszük, hogy e jótékony irtás által a theologusok létszáma apadásának szomorú tünetét gyökerestől kitéptük: csalódunk.

Kétségtelen: theologusaink soha sem hordozták szívesen a tanítói oklevél megszerzésével járó nehézségeket... sőt, kiken a rendszer megboszulta magát,

meg a kik átláttak a szítán, határozott gyűlölői voltak az egész intézménynek.

Mindazonáltal panaszkodásuk, zúgolódásuk s elkeseredésük néha a végrehajtó közegekre szórt maró gúnyban vagy kicsinylésben, néha pedig makacs ellenállásban vagy épen a vállvonogatásra emlékeztető nembánomságban nyilvánult; de soha sem jutott eszébe senkinek magát a theológiát kisebbiteni e körülmény miatt, sőt inkább úgy tekintette mindenki a képezdei tárgyak tanításának és tanulásának erőszakolását, mint a mely nem tartozik a theológiához.

A theológiára lépő ifjak ép ezért csak akkor szerettek tudomást a kettős diploma-rendszer s az azzal járó torturák nehézségeiről, *mikor már nyakig voltak benne*. Ki lelkészi pályára szándékozott lépni, azt vissza soha sem tartotta az u. n. kettős diploma-rendszer, mert sejtelve sem volt gyötrelmeiről.

De ha ez állításnak hitelt nem adnak azok, kiknek nem volt módjukban saját tapasztalat útján győződni meg az igazságról, van egy más érvünk is, mely tiltakozik az ellen, hogy a theologus növendékek létszám-apadásának szomorú tünetét a tanítói oklevél kényszer megszerzésével magyarázzuk.

Nevezetesen, magyar ref. egyetemes egyházunk theologiai akadémiáin *sehol sem* volt oly mereven — általánosan kötelezőleg — életbe léptetve a tanítói képesítés feltétele, mint Debreczenben, mindazonáltal a létszámcsökkenés *általános*. Világos tehát: az általános tünetet nem magyarázza meg egy debreczeni *specziális* körülmény.

Honnan vegyük hát a magyarázatot? Felelet: a tapasztalatból. Nézzünk hát szét az életben: hátha fején található a szeget?!

Csia Kálmán,
lelkészjelölt.

(Folyt. köv.)

KÖZÉLETÜNK.

Emlékirat,

mely a csermői ev. ref. templom és iskola alapkövébe 1895. július 15-én elhelyeztetett.

A csermői ev. ref. egyház multját egészen homály fedi. A most élő legöregebb (s mondhatni legérdemesebb) hívünk Szaniszlai István Debreczenből szakadt ide 1833-ban. Akkor még csak egy-két család volt itt református s a község viszonyai miatt tömegesebb beköltözés 1893-ig nem történt. De azért már a 60-as években az itt lakó néhány buzgó református iparos igyekezett gyermekeit református tanító által taníttatni. Mint ma is élő tanúk mondják, Szaniszlai István, Dus Lajos, Ujvárosi Márton, Nagy Lajos, Tatai Ferencz 1864-ik év telén fölfogadták Bor Péter tanítót, a ki Tatai Ferencz házában tanította a gyermekeket. Ugyanez időtájban az egyetlen protestáns (lutheránus) vallású földesúr Glatz Béla két telket is ajándékozott az egyháznak, melyet eladtak a hívek s árát néhány évig kamatoztatták. 1869-ben megvették a Suhajda-féle 281-ik sz. házat egy mellék utczában. Bár jó drágán vásárolták, költöttek is rá sokat, több száz forint vesztéssel eladták 1876-ban, hogy megvehessék azt a mostani, a község-házával szemben fekvő Ormós-féle telket, melyet Ormós Péter akkori kisjenői főszolgabíró (jelenleg Aradmegye nyugalmazott alispánja) hatszáz o. é. frtért adott el, úgyszólván kedvezményes áron az egyház iránti jóakarattal. Az adás-vételi szerződést 1876. június 19-éről kelteve aláírták Ormós Péter, mint eladó, Szabó Mátyás,

Papp József, Szoboszlai Sámuel vevők, mint a csermői ev. ref. egyház képviselői, Magyar Vilmos és Pathó Károly, mint tanúk.

1876-tól tehát a város egyik legszebb pontján volt az egyháznak saját telke, a hol — bár ez évben Bor Péter meghalt — még pár évig volt valamilyen iskola-féle.

Egyházmegyei jegyzőkönyvek nincsenek kezeim között; az egyháznak meglevő hiányos és csak e sorok írója által innen-onnan összeszedett (de hiteles) iratai közt semmi biztos adat nem található arra nézve, hogy az 1884—85-ik tanévben mikép lett szervezve — most már véglegesen — az iskola. De tekintve, hogy abban az időben Hajdu Elek vadászii lelkész folytonos érintkezésben állott a hívekkel s tekintve, hogy a felügyelő lelkész és akkori gondnok Nagy Imre buzgósága folytán, részint gyűjtés, részint egyházi adóból az egyház némi tőkére is tett szert, — elfogadhatjuk az élő tanúk azon állítását, hogy 1884-ben már fel lett állítva az iskola, és pedig azon terem szolgált tanteremül, melyben mind e mai napig tanulnak a gyermekek és tartjuk az istentiszteletet.

Somogyi József volt az újjá szervezett iskola első tanítója. 1884. október 5-én kelt azon bizonyítvány, melyet Ipacsán Borbély László ref. lelkész állított ki, mint szolgálati bizonyítványt. Vadászii lelkész Hajdu Elek által 1885. május 14-én kiállított szolgálati bizonyítvány szintén az bizonyítja, hogy nevezett Somogyi József 1884. október havában jött Csermőre. Arról a tanévről azonban sem fizetéslevél, sem beiratási napló nem maradt fent.

Az első fizetéslevél 1885. szept. 1-én kelt; Hajdu Elek felügyelő lelkész, Kovács Lukács és Ujvárosi Márton írták alá. Az összes fizetés 270 frt. (Az egyház pénztárából 200 frt, egyházmegyei segély 35, tandíj 30 frt, stóla 5 frt.) Tekintve azonban, hogy a meglevő hiteles beiratási napló tanúsága szerint az 1885—86-ik tanévben 46 növendék van beírva s a tandíj az ev. ref. vallásúaktól 2 frt, más vallásúaktól 3-szoros volt, — a felette csekély 270 frt legalább is 400 frtra fölment. Az 1885—86-ik tanévben beírt 46 növendék között 16 más vallású volt, a mi egyfelől a tanító hivatottságát bizonyítja, másfelől abban is leli magyarázatát, hogy a csermői állami iskolában abban az időben egy 1887-ben fegyelmi úton elmozdított, tanítással nem sokat törődő tanító volt alkalmazva.

Az 1886—87-ik tanévben 54 (köztükk 22 más vallású) növendék volt beírva, de azokat már a szakképzett és jó emlékű Somogyi József nem taníthatta az év végéig: 1887. májusban a testben és lélekben megtört tanítót beszállították az aradmegyei közkórházba, hol azon év szeptember havában meghalt.

Az iskolai év hátra levő két hónapjára Kálmán Béla segédlelkész lett beállítva, a ki azonban e kisdied egyház nemes hivatását fel nem fogva, alig várta, hogy Tenkére távozhassék segédtanítónak.

E sorok írója 1887. szept. 1-én foglalta el állását, azóta Isten segítségével az egyháznak buzgóbb híveivel egyetemben imádkozva és dolgozva fáradozik azon, hogy a már semmiképen meg nem felelő és szűk tanterem helyett egy tágasabb építettven, — legyen egy külön terem is, a hol most már a közel 600-ra felszaporodott hívek imádhassák és dicsérhessék a gondviselés Istenét.

Az egyház benső életében forduló pontot képez az 1888. július 8-ika, mikor az első harangja lett föl-avatva. Csekélynek látszó körülmény volt ugyan az, de mi tudjuk, mert tapasztaltuk, hogy mióta a Hönig

Frigyes aradi ércöntő által készített, 133 kg. súlyú, kedves szavú harang hívja a híveket, *azóta vasárnap délután sem üres sohasem a kicsiny imaház.* Ugyancsak az 1888-ik év hozta el hozzánk ez új épületnek első eszméjét. Az 1888. decz. 30-án tartott presbyteri gyűlésen indítványoztam, hogy legalább az új-évi és ünnepi persely-pénzekből teremtsenek a hívek egy „*templom- és iskolaépítési alap*“-ot.

Nem mondhatom, hogy a buzgóság hiánya, hanem inkább a kishitőség okozta, hogy az 1889. év első napján még 5 frt sem jött egészen össze nevezett célra — az egyház perselyébe. De azért az 1889. év végén már 40 frt 62 kr. volt a „*templom és iskola építési alap*“.

Azóta évről-évre növekedett ez alap, főleg a Vadas Gyula lelkésztanító által kiadott „Fohász márcz 15-én“ s „Tanítványaimnak“ cz. füzetek eladása folytán, mely körül Sánka Ilona úrhölgy (most Vadas Gyuláné) fáradozott örök hálánkra érdemes buzgósággal — 200 frtot hozván össze a szent célra.

Itt meg kell említenem, hogy 1893-ban az egyház első jótévedőjének, boldog emlékű Glatz Bélának 2400 holdas birtokát a „Csongrádi Takarékpénztár“ megvevén az örökösöktől, Árpád biharmegyei községből s főleg Sentes városából több mint 40 család települt itt meg s lett egyházunk tagjává. És hogy ugyanaz évben községünk egyik birtokosa, Vásárhelyi Béla úr — bár nem felekezetiünkhöz tartozik — nemes lelke sugallatából 10 hold földet adott ajándékba az egyháznak a lelkészi fizetés javítására.

A betelepülés által még szükségesebbé vált az építkezés. S mivel ez évben már az építési alap is elérte az egy ezer frtot, és a mit elől kell vala említenem — mivel a nemzeti közművelődés minden ágáért nemesen buzgó s a felekezeti szűk korlátokon felülemelkedő Sánka Vilmos birtokos úr 2000, szóval kétezer frtot bocsát az egyháznak rekdelkezésére, melyet kamat nélkül 10 év alatt fizet vissza gyülekezetünk — a folyó év márcz. 24-én tartott presbyteri és márczius 31-én tartott egyházközségi gyűléseken véglegesen el lett határozva az építés.

Ime így segítette, így védte és oltalmazta a gondviselő Isten e más nemzetiségű és sok felekezetű helységben — kikkel azonban a kölcsönös szeretet fűzött és fűz ma is bennünket össze — e kisdied egyházat. Legyen érte Istennek dicséret, dicsőség, tisztesség és hálaadás. Ámen.

Még csak azt emlíjtük fel, hogy az egyház gondnokai ezek voltak: Dus Lajos, Nagy Lajos, Tatai Ferencz, Benke Pál, Szabó Mátyás, kik már rég elnyugodtak az Úrban. Továbbá a ma is buzgón s igazán működő presbyter Nagy Imre gondnok volt 5 évig, Kovács Lukács 2 $\frac{1}{2}$ évig, Tatai Vilmos — kinek az első harang beszerzése körül elévülhetetlen érdemei vannak — 6 évig. 1894. január óta pedig most is buzgó gondnok Székely Ádám.

Csermő.

Vadas Gyula,
ev. ref. lelkésztanító.

IRODALOM.

„A baptista, vagy Hogy véded meg a te református kálvinista hitvallásodat?“ A nép számára írta *Eröss Lajos*, püspök-ladányi ev. ref. lelkész. Ára 10 kr. Megrendelhető szerzőnél. Debreczen, 1895. 8-adr. 24 l.

E magyar lélekből jött, magyar lelkekhez szóló igazi hazai, jó református röpirat, igazán korszerű fűzet, előtörténete ez: f. év tavaszán az Alsó-Szabolcs—Hajdu-

vidéki egyházmegye déli körének lelkészei Szoboszlón értekezletet tartottak, a betegsége miatt meg nem jelenhetett esperes egyenesen szerzöt kérte fel, írjon valamit a *baptizmusról* a kálvinista hívek számára, elterjesztés végett. A mű szerencsésen elkészült. Az esperesnek jó gondolata jó földbe hullt, a lelkész-értekezlet pedig a lelkipásztori gond mezején oly hasznos plántát segélt életre kelni az alapos és hűn érző szerző által, hogy a füzet csendes elvitetvén hívő népünk házaiba, több hasznat és üdvös hatást fog a családi tűzhelyen állandósítani, mint a nem hivatott járó egyének röpke s légbe tűnő szavai. Az összes alföldi ref. gyülekezeteink lelki érdekében felette kívánatos volna, hogy a kísértés törébe jutható hívek ez irodalmi plánta egészséges gyümölcsét élvezhetnék, általa az üdőbb lég- és látkörben visszartartatnának, s általában az „ingadozók“ megmentetnének a félrevezetéstől. Ily korszerű s magyarizú vallásos iratokra van nekünk szükségünk. Méltán megérdemli a hálát és tiszteletet azon lelkési kör, mely ily irányban mozog, úgysszinté azon lelkész, ki nem sajnálva idejét, nem a tanulmányt, a szószéken kívül fáradozik alapos tájékozást nyújtani hitvallásos jellemünk megóvására, szilárdítására, tiszta öntudatra emelésére.

De szóljunk magáról a füzetről. Mindenütt bibliai alapon mozog, az Isten ígéjének erős fegyverével dönt. Kezdi a 40 év előtti sivar időben mutatkozó kor rajzával, a nazarénus új felekezet hazánkban megjelenésével. Aztán felmegy a gyökereken a Luther korabeli anabaptisták szomorú keletkezésére, majd az azokból fenmaradt mennonitákra s a külföldi baptistákra. Megostromolja a történelmi bevezetés után sarktanát, a *gyermekkeresztés elvetését*, — e tan Servét és Dávid Ferencz unitarizmusában is benne volt, csak eszélyből dobták el utóbbinak hátráló követői, a blandratisták — és e szentségnek csak a felnöttek részére szorítását. Valóban megkapó érvekkel ragadja ki közékből fő tanjok jogosságát. Új és szép bizonyosság, a Miatyánkból vett érv, hol mindnyájan könyörgünk az Atyához: jöjjön el az ő országa! A kisdedek is tagjai ez országnak, maga Jézus szavai által is igazoltatik, hogy kisdedeink is kétségtelen joggal bírnak ez országhoz, hiszen Krisztus hívogatja őket ez ország polgáraivá, tehát be is fogadja. A baptista okoskodások láncolatát szétfoszlatván, a 13. lapon megható (patheticus) ékesszólással adja elő a 2-ik kikezdésben a szép intést „Mi pedig, kálvinista hívő társaim, tartsuk szent kötelességünknek gyermekeinket megkereszteltetni . . .“ stb.

Majd a baptista modort, a *teljes bementést* veszi éles bonczkés alá, s az ő okmányig a „Didakhé“-ig (keletkezett 90—100 közt Kr. u.), mely az apostoli korszakbeli módot őrizte meg, visszamenve, történelmileg és begyőzőleg igazolja a mi keresztelési módunk helyes és igaz voltát.

Megkapó a nazarén-baptisták 3-dik tanának, az *ekklésiáról* szólónak, megvilágítása. Valóban a szervezett egyházak falain rést üt s azt lerombolással fenyegeti az új felekezet ellenséges magatartása e téren. De még szomorúbb lesz a kép, mikor a hontalan vándorlók, magyarul sem tudók szereplését olvassuk. Igazán szívindítólag int a 17. lap tetején azon anyagi veszteség ellen, mit elragadnak szegény népünktől a sétapálczás korifeusok, saját véreink kiáltozása előtt kőszívűekké válnak. Az egyház fogalma még magasb körökben is sokszor hiányos, még nagyhangú modern hittudósaink összetévesztik az egyház filléreiből fentartott tanintézteinket, az állami hatalom és erő által fentartott német egyetemekkel a nézetszabadság hangoztatásakor.

A magyar kálvinizmus sem meg nem maradt volna, senki nem fog megmaradni a szervezet-test, az összetartás kapcsa, az egyház nélkül. Gyönyörűen rajzolja szerző a ref. egyház és hazaszeretet rokonulását, mert a nazarén-baptista fogalom eltompítja a faji nemesült érzéket, elaltatja az öntudatot, egyháznak és magyar hazának is sírját ássa.

A nazarén-baptista tan a „történelmi fejlődés“-nek el nem ismerése ellen szinte hatalmas érveket hoz elő szerző, s a legtalálóbban védi nemcsak a *református* anyaszentegyházat, hanem épen a *magyar* ref. egyházat, a hazafiságot is a nemzetközi, elnemzetietlenítő befolyások hervasztó lehetőségétől.

A nazarén-baptista nem törődik a *tudománnyal*, nem az elme csúcsaira, hanem a zugok emberére tekint s így a szentírás tudomány melletti igéit dobja félre.

Ugyancsak felszólal a nazarén-baptista gőg, farizeuság ellen a szerző, t. i. mily evangéliomellenes az Isten *kegyelmét* önzőleg csak magok részére lefoglalás! Hiszen azon isteni ajándék „minden embernek megjelent.“

Magasztos emelkedéssel int befejezésül „Ébredj öntudatra jó magyar nép!“ (23. l.). Bibliád és zsoltárod mellé ne engedj becsempészni emberi parancsolatokat. Lehet e nép az eddigi ősi alapokon, apáinak tiszta vallásában, az Isten szent Fiának imádója! A kálvinista név dicsőségére szolgáljand.

A mi körülményeink között védelmi mű ez irat, mert a magyar ref. szentegyház senki kedvéért, még a legjózanabb s tudományt művelő, honszerető, angol baptisták kedvéért is, önnönmagát fel nem adhatja. Az erős szavú és erős jellemű szerző jót akar, támogassuk őt és terjeszszük, a mit írt. Üdvözöljük őt egyházzvédő fellépéseért.

Balogh Ferencz,
hittanár.

Szalay-Baróti „Magyar Nemzet Története“ 17-ik füzete most jelent meg. Ezen füzettel a nagyértékű mű első kötete immár teljes, csupán a címlap és tartalomjegyzék hiányzik még, melyek a legközelebbi füzetekkel jönnek. A most megjelent 17-ik füzet három műmellékletet és 22 szövegbe nyomott illusztrációt hoz; a műmellékletek: Pannónia és Dácia térképe (tervezte dr. Baróti L., rajzolta Hatsek Ignác), Attila és Leo pápa (Raffael Santi festménye), Murány ostroma (Doré Gusztáv rajza) mindmegannyi díszére válik az amúgy is értékes munkának. A szöveg közé nyomott számos illusztráció, például: A königsbergi töredék; Anonymus, Béla király névtelen jegyzője krónikájának első lapja; krónikairó barát; a pécsi székesegyház alaprajza, ugyanaz a déli oldalról tekintve; a jáki templom; a gyulafehérvári székesegyház; domborművű részletek a pécsi altemplomból; oszlopkő a bényei templomból stb. stb. mindmegannyi szép kivitelű szemléltető képek. A füzet szövegtartalma folytatása a már előbb közölt „Köz- és műveltségi állapotok az árpádházi királyok idejében“, melyet dr. Baróti Lajos ír. A „Magyar Nemzet Története“-re füzetenként 30 kr.-ral előfizetést elfogad a Lampel R. (Wodianer F. és Fiai) cs. és kir. udv. könyvkereskedés Budapest, Andrassy-út 21.

Ugyanezen munkához a legmagasabb igényeket is kielégítő, szolid és díszes bekötési táblákat készített a kiadó-czég, még pedig világosbarna, zöld, vörös és sötétbarna színben, úgynevezett koronakötést, melynek ára 1 forint 20 kr., és vörös színben a Corvina-kötést, melynek ára 1 frt 80 kr., a mely összeghez ajánlott keresztelési díj még 10 kr. küldendő be. Mind a már többször ajánlott műre, mind a kötési táblákra felhívjuk a közönség figyelmét.

Athenaeumi történet. Az Athenaeum r. társulat kiadásában megjelenő, „A magyar nemzet története“ című tíz kötetes munkának (milleneumi kiadás) 28. 29. és 30. füzeté most került könyvpiacra. Ezekben a füzetekben befejezést nyer a második kötet második könyve, mely Kálmán király és Álmos herceg, valamint a kereszties hadjáratok, Horvátország és Dalmácia meghódítása, az orosz hadjárat, a világi törvényhozás, az egyházi törvényhozás, végül Kálmán király családi viszonyai és Álmossal való küzdelmeinek történetét foglalja magában. Nyomban megkezdődik a harmadik könyv, melynek főcíme: A görög befolyás kora. A kitűnő szerző, dr. Marczali Henrik egyetemi professzor erre a korszakra vonatkozólag is számos történeti adatot hoz fel, a melyek eddig ismeretlenek voltak. Általában oly bőven írja le ezeket a Kálmán király alatt történt, különben is rendkívüli érdekes eseményeket, miként előtte még egyetlen történetíró sem. A bemutatott műmellekletek és az a számos szöveggép, melyekből majdnem egyes lapra kerül egy-egy, a jeles történetíró szakadatlan kutatásainak gazdag eredményéről tesznek tanuságot. A 28. füzethez műmellekletül van csatolva Székely Bertalan festőművésznök nagyszabású képének: „I. Endre király koronázásának“ pompás fénynyomata, melynek eredetije a pécsi székesegyház Szent Mór kápolnája falát ékesíti. Ezenkívül Kimmach László rajzában be van mutatva a történelmi nevezetességű „Körösszeg“ látképe. A hazai jogászközönséget kétségkívül érdekelni fogja a 29-ik füzet fényes kivitelű műmelleklete, mely „II. Endre arany-bullája“ lecsüngő arany pecsétjének hasonmását tünteti fel, a Kállay család levéltárában levő eredeti példányról véve. Ennek a füzetnek másik műmelleklete szintén közelebből érdekel bennünket, amennyiben uralkodóházunk első őseinek, Habsburg Rudolfnak saját korbéli arczképe, mely az ambrasi kegyűjtemény eredetije után készült nagy hűséggel előállítva. A 30. füzet mellekletei is fényeseknek mondhatók. Ezzel egyidejűleg jelezhetjük, hogy a 31-ik füzet is a könyvpiacra került, mely a második kötet folytatását képezi és a 32. füzet, melylyel meg a harmadik kötet megkezdődik. A kiadó r. társulat ugyanis úgy intézkedett, hogy ezután váltakozva, a második és a harmadik kötet folytatólagos füzeit fogják megkapni a nagy munka előfizetői. Ez az intézkedés pedig annyival is inkább czélszerű, mert ez a harmadik kötet teljesen önálló az előbbi kötetektől, mely az Árpádok korát festi, míg ez a harmadik kötet Pór Antal kiváló történetírónk tollából „Az Anjouk korát“ tárgyalja, mely egészen új világotvet, mondhatni európaiasságot, finomabb műveltséget hozott hazánkba, a külföldi udvarokkal való közeli rokonság révén. Ennek a 32. füzetnek pompás műmelleklete is arra utal, mely Brozik V.-nek híres festménye után „V. László követit leánynevezőben VII. Károly francia király udvaránál“ tünteti fel, mindjárt a másik műmelleklet pedig a magyar fegyverek dicsőségét hirdeti, a máriaczei templom portalán levő dombormű után „Nagy Lajos diadalát a törökök felett és a máriaczei templom alapítását“ ábrázolja. A füzet aztán tele van az Anjou-korszakra, nevezetesen Róbert Károly uralkodására vonatkozó történelmi emlékek képeivel. De vissza kell még térnünk a 31. füzetre, melynek mindjárt színes műmelleklete okvetlenül felhívja figyelmünket. Ez Than Mórnak a nemzeti muzeum képtárában levő országos hírű festményének sikerült másolata, melynek címe „Kun László és Habsburgi Rudolf találkozása a morvamezei csataterén.“ A füzetben pedig a II. Géza alatti orosz és görög hábo-

ruk, majd III. Béla uralkodásának, családi összeköttetésének, az ország és a király pénzügyi és gazdasági viszonyainak leírását találjuk számos szöveggéppel illusztrálva, melyek közül legszebbek a párisi nemzeti könyvtár miniatüreje után a „Görög császár és családja“ és a Szent-Hedvig-legendából „Bertold meráni herceg és családja.“ Egyes füzet ára 30 kr. Előfizetési ár negyedevre (12 füzet) 3 frt 60 kr., félévre (24 füzet) 7 frt 20 kr. Az előfizetők minden szombaton új füzetet kapnak.

Iskolai értesítők.

3. A *kisújszállási* államilag segélyezett ev. ref. főgimnázium 1894—95. évi értesítőjét közzétette dr. Pruzsinszky Pál igazgató-tanár. Ez helyes jelzés. Nálunk, hol az igazgató-tanárság 10—12, sőt esetleg több heti óra tartásával van összekötve, e mellett változó intézmény, nem mondhatjuk, hogy „igazgató“-k, hanem csak „igazgató-tanár“-ok működnek. Ez értesítő elején Szeremley Barna h. tanár sok és széles olvasottságról tanúskodó, kritikai s elemzői képességre valló terjedelmes tanulmánya olvasható Virág és Horatius költészetéről (1—56. l.) Ezután az igazgató-tanár közli a mult tanévre vonatkozó főbb adatokat, különösen a tanintézet új épületének felavatásáról szóló tudósítást (57—69. l.) Működött a vallásitanítókkal együtt 17 tanerő, kik közül nyolcz okleveles középiskolai tanár. A tananyag beosztása helyes, a rendkívüli tárgyakat: francia nyelvet, ének-zenét, kardvívást, szabadkézi rajzot, természetrajzi gyakorlatokat, sok buzgalommal s példás sikerrel tanították. Mindenütt így kellene. A folyton gyarapodó felszerelés mai értéke fölülmúlja a tizenkétezer forintot. Az ide vonatkozó táblázatos kimutatások pontos, szakértő és lelkiismeretes vezetésről tanúskodnak. Az önképző-kör Benő János tanár vezetésével mellett serényen dolgozott. Be volt írva 193 nyilváno és 2 magántanuló, kik közül 106 ev. ref., 2 ág. h. evang., 30 r. kath., 47 izraelita, 1—1 g. kath. és unitárius. Jeles volt 13, jó 36, elégséges 89, elégtelen 49. A szóbeli érettségi vizsgálatra 15 tanuló jelent meg, kik közül jelesen érett 2, jól 3, egyszerűen 8; sajnos, hogy egy sem szánta magát a lelkész-pályára. Így foszladozik felekezeti tanintézeteink felekezeti hatása, míg utóljára csak a fönntartási teher jut az egyháznak osztályrészül. Az értesítő borítékálapján az intézet fénykép-lenyomata látható.

4. A *karczagi* ev. ref. gimnáziumnak Faragó János igazgató-tanár által kiadott értesítőjének elején, ismeretlen szerzőtől Spinoza elete és Ethikája című értekezés olvasható (1—35. l.) Szerző lelkesül hőiséért és őt, már hogy ki után, ki után nem: nem kutatjuk, — az észszerű bibliai kritika alapítójának tekinti. Nem észszerű az, atyámtiai, hanem romboló, kárhuzatos, a mit igazol az annyira elmérgesedett ótestamentomi kritikai heccz, melynek fekete lobogóját Spinoza bontotta ki. A második szakaszban az igazgató-tanár közli nagy vonásokban az intézet mult évi történetét, lelkes hangon, buzdítólag. Működött a hitoktatókkal együtt 11 tanerő, kik közül 3 okleveles. Felvetetett 171, vizsgázott 161 tanuló es pedig mindentől jelesen 8, jól 25, kielégítőleg 88; a többiek egy vagy két tárgyból elégtelenül kaptak. Ha tekintetbe vesszük, hogy az igazgató-tanár mily odaadást, szakértelmet, sikert volt képes biztosítani a lefolyt év alatt is és ezzel összehasonlítjuk az ő 100 frtnyi szerény tiszteletdíját: lehetetlen legalább erkölcsi jutalmul ki nem fejeznünk iránta elismerésünket és méltánylásunkat.

KÜLÖNFÉLÉK.

Méltó gyászszal, mély fájdalommal, közöljük a gyáshírt, hogy egyházunk legjobbjainak egyike, a mindig hű, igaz és becsületes, **Kovács Ferencz** egyházkerületi tanácsbíró, e kálvinista hitét folyton áradó jó cselekedetekkel megmutatott férfiú nincs többé az élők között, nemes szíve hűdés következtében f. hó 5-én megszűnt dobogni Tátrafüreden, hova üdülést keresni ment, hozzá minden nemes érületben hasonló élettársával. Gyász és fájdalom fogja el egész valónkat, mikor e sorokat írjuk: gyászoljuk szegény egyházunkat, mikor legerősebb támaszait látjuk elhulani mellőle s fáj elesve látnunk azt, kit úgy szeretünk élünkön haladva látni a nemes küzdelemben. Legyen áldott nagy nevének drága emlékezete!

— **Debreczeni főiskola. Tájékozás az 1895/6. iskolai évről.** A debreczeni ev. ref. főiskola theologiai és jogi akadémiáján az 1895/96. iskolai évről szóló fölvételek és beiktatások szeptember hó 1—8. napjain történnek. E határidőn túl további 8 nap alatt csupán figyelembe vehető esetekben engedélyezheti az akadémiai tanács, vagy ennek jóváhagyása reményében az akadémiai igazgató a fölvételt. A szept. 3-án tartandó javító- és pótvizsgálatokra, az illető dékáni hivatalokban, szeptember 2. d. e. 11 óráig jelentkezhetni. Jogi alap- és államvizsgálatok iránti kérvények szept. 4. d. e. 10 óráig nyújtandók be a kar dékánjánál. Magok ezen vizsgálatok szept. 5. és következő napjain tartanak. A szeptember 10 és következő napjain tartandó theologiai alapvizsgálatokra a kar dékánjánál szept. 9. esti 6 óráig lehet jelentkezni. A jótéteményekért való összes folyamodványok a kari dékánokhoz legkésőbb szept. 5. déli 12 óráig beadandók, később érkezett folyamodványok nem vétetnek figyelembe. Az iskolai év szept. 9. d. e. 9. órákor a főiskola imatermében tartandó istentisztelettel nyílik meg. Istentisztelet után akad. igazgató tartja meg rektori székfoglaló értekezését a főiskola dísztermében. Az előadásokra való jelentkezés szept. 9. 10. 11. napjain az egyes előadó tanárok által kitűzendő helyen és órában történik. Tandij egész évre hittanhallgatóknak 15 frt 10 kr., joghallgatóknak 30 frt, a mely két egyenlő részletben, de mindenkor a félév elején, az előadásokra való jelentkezés előtt fizetendő. Szegény sorsú, jó előmenetelű hallgatók, a tandij-ügyet szabályozó egyházkerületi intézkedés korlátai között, okmányokkal fölszerelt kérvényezés mellett, tandíjkedvezményben is részesülnek. Az akadémiai igazgatóság.

— **Debreczeni lelkészválasztási mozgalmaink** ügyében új mozzanat gyanánt jelezhetjük, hogy az egyházközség helyettes egyházi elnökségének intézkedésére mult vasárnap kiküldetett diplomáinkban a hívek előtt, hogy a Kossuth-utcai lelkészi állomás szept. 15-én nyílt pályázat és szavazás által fog betölteni. Záros határidő tűzetett ki a hátralékos egyházi

adó befizetésére és a netaláni felszólamlások bejelentésére is, egyszersmind bemutattott a szavazásra jogosított egyháztagnak névjegyzéke is. Ez tehát így egészen rendben van, csak azt nem értjük, hogy mi történt presbyteriumunk azon, július hó 26-ikán többségre hozott határozatával, hogy az esperesnek a választásra vonatkozó intézkedések megtételét elrendelő leiratában foglaltakat nem hajtja végre s ellene fölír az egyházmegyéhez. Különben, mint egyik helyi lap, a „Debreczen“ írja, Mitrovics Gyula beadja pályázatát a debreczeni lelkészi állomásra.

— **Értesítés.** Az ev. ref. Bethlen-kollegium theol. akadémiájának igazgatóságához érkezett több rendbeli tudakozódásra előjáróságunk 245—1895. sz. határozata értelmében értesítem az érdekelt ifjakat, hogy miután előjáróságunk szerencsés volt a jövő 1895—96. iskolai évre helyettes theol. tanárokat megnyerni közvetlen egyházi hatóságaik szabadságolása folytán és felsőbb hatóságaik jóváhagyása reményében dr. Bartók György szászvárosi és Szécsi Ferencz felvinczi ref. lelkészeket és képesített theol. tanárokat, a Bethlen-kollegium theol. akadémiáján az evangélium magasztos igéinek hirdetése Isten segédelmével tovább fog folyni. Nagy-Enyed, 1895. aug. 7. Bartha Zsigmond, előjárósági jegyző.

— **Tanítói állások betöltése a debreczeni ev. ref. egyházban.** A közelebb hirdetett három állomásra a presbyteri gyűlés a következőképen ejtette meg közelebről a választást: a hatvan-utcai külvárosi fiiskolához Szőke János eddigi ideiglenes tanítót választotta meg 31 szavazattal Szentjóni Kálmán belényesi tanító 10 és Rácz Károly 3 szavazata ellenében; a cser-utcai leányiskolához egyhangúlag Munkácsi Julianna eddigi helyettes tanítónőt, az ispotályi kisebb leányiskolához Székely Melinda 14 szavazatával szemben Becsek Ilonát 32 szavazattal.

— **Búzás Pál,** jogakadémiánk érdemes tanára, már a mult tanévben is betegeskedett ugyan, mely körülmény a tanév végefelé helyettesítésének szükségét vonta maga után; de reméltük, hogy az új tanévet majd ujult erővel kezdheti meg. Résztvétel értesültünk arról, hogy tanárkarunk széniora most sincs abban a helyzetben, hogy előadásait megtarthassa, s helyettesítését — az első félévre — püspök úrtól kérelmezni is fogja. A tanárkar, hivatalos értesítés esetén, a szükséges lépéseket meg fogja tenni. Kívánjuk kartársunknak, hogy egészsége mentől előbb álljon helyre.

— **Magyar református lelkészek Észak-Amerikában.** Egy angol nyelvű füzetke jutott a napokban kezeinkbe a távol Amerikából „A református egyház missiói egyetemes bizottságának évi jelentése az Egyesült-Államokban“ cím alatt, mely annyiban közelről érdekelhet bennünket, magyarokat, mert amaz egyház a föld tulsó oldalán külön szép és nagy munkát szentel a körébe költöző magyarok lelki érdekeinek is. „Talán a munkának egy része sem haladt elő a sikernek nagyobb bizonyosságaival, mint a magyar“, — így kezdődik a jelentésnek minket érdeklő része, mely elmondja aztán, hogy valamivel több, mint egy évvel ezelőtt Ferenczi Ferencz foglalta el a lelkészi állást Pittsburgban, ki alatt az ottani gyülekezet nagyban erősödött; hogy Kovács János (volt debreczeni theologus) Kanadában folytat missiói munkát honfitársai között; különös melegséggel emlékezik meg másik volt tanítványunkról, Harsányi Sándor clevelandi lelkésztől, ki Jurányi helyét foglalta itt el. „Tiszteletes Harsányi úr, mint lelkészjelölt jött ide és fölavattván, az Erie-vidéki egyh.-megye tagjául osztott be. Egyszerre lelkesedéssel fogott a munkához s

azóta teljes buzgósággal folytatja azt. Jelentései örvendetes jellegűek és úgy látszik, hogy ő örömet találja a reá bízott munkában. Teljesen járatlan volt az angol nyelvben, mikor ide jött, de nagyon gyorsan halad benne elő. Azután beszél a clevelandi református gyülekezet általunk is ismert templomépítéséről, arról, hogy Connecticut államban Dokus Gábor, közelebb fölvatott magyar lelkész két gyülekezetet szervezett. A jelentésnek a magyar missióra vonatkozó része így végződik: „A bizottság felhívja a figyelmet azon tényre, hogy a magyar missiókra való összes bevétel 1894. április 1-től 1895. április 1-ig a kilátásba helyezett 3000 dollár helyett 1675 dollár 44 cent volt. Mivel a magyar munka általános érdeke az egyháznak, kérjük a német (t. i. az észak-amerikai német. Szerk.) zsinatokat is, hogy adakozzanak ezen jó munkára.” A jelentés végén levő statisztikai táblázatból láthatólag Harsányi 4, Ferenczi 8, Kovács Yorktonban (Kanadában) 1, Dokus Norwalkban 2 gyülekezetnek a lelkésze. A mint aztán Harsányi Sándor clevelandi lelkésznek a „Prot. Egyh. és Isk. Lap”-hoz küldött egy legközelebbi tudósításából olvassuk, a clevelandi volt lelkész, Jurányi Gusztáv Trentonba választatott meg lelkésznek, New-Yorkba pedig Demeter Bertalan volt sárospataki szénior hivatott ki és még M.-Carmelbe visznek ki magyar református lelkészt, kinek kiválasztása Moody András budapesti skót lelkészre és a sárospataki theol. tanári karra bízott. Legyen Istennek áldása a távoli földre települt magyar református hittestvérek ezen lelkieket építő szép munkáján!

— **Újabb alapítványok az egyetemre.** A clevelandi magyar ev. ref. egyház f. év június 22-én kelt kötelezvényében arra kötelezi magát, hogy egyetemünk részére 100 frtot fizet, míg ezt megteheti, addig ennek az ajánlott összegnek minden év január hava 1-ső napján 5% kamatját fizeti le a pénztárba. Ezenkívül ígéri, hogy az ügy érdekében hívei között nagyobb propagandát csinál, gyűjtés eszközöl. Ugyanezen egyháznak buzgó missionárius lelkésze a fentebbi czélra 100 frt fizetésére kötelezi magát, mely összegnek legalább is 1000 frtra való kiegészítését erkölcsi kötelezettség mellett ígéri. A 100 frt lefizetéséig 5% kamatot fog fizetni. Elismerés illeti úgy a clevelandi egyházat, mint annak fáradhatatlan lelkészét, ki a távolban is oly meleg szívvvel gondol egykori alma materére.

— **A ref. középiskolai vallástanárok** augusztus végén városunkban tartandó értekezletéről emlékeztünk meg lapunk mult heti, aug. 3-iki számában. A hírt az aug. 1-én megjelent „Prot. Egyh. és Isk. Lap” iskolaügyi hírei közül vettük át. Mint értesülünk, úgy lap-társunk, mint mi s utánunk több lap is, mikor részletesen közöltük az értekezlet programját, valamely mistifikációnak estünk áldozatul. Boszantó ránk nézve az egészben az, hogy mi is közöltük a hírt, nem járván utána hitelességének, a mi úgy történhetett meg, hogy lapunk helyettes szerkesztője csak a mult hét szombat estvéjén költözvén be a városba, nem volt alkalma a szóban forgó kérdéssről illetékes emberrel beszélni. Az értekezlet majd valamikor a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesületnek az országos tanári nyugdíj-intézet még mindig függőben levő ügye miatt eddig ki sem is tűzhetett gyűlésével egy időben fog lehetőleg megtartatni. Különben a programot a tiszántúli ev. ref. középiskolai tanáregyesület mult évi évkönyve 145. s következő lapjain közölt értekezleti megállapodás alapján állíthatta össze és bocsáthatta világ elé valamely túlbuzgó férfiú.

Szerkesztői üzenetek.

Sz. S. H—ly. Nagyon kérjük s föltétlenül számítnak reá. — **Sz. J. N—k.** A levél jönni fog.

TARTALOM-JEGYZÉK: Missió és népiskola. Sinka Lajos. — Még egyszer a belmissió. Madarász Imre. — Rövid válasz. Madarász Imre. — **Tanügy:** A theologusok létszámának apadása. Csia Kálmán. — **Közéletünk:** Csermői emlékirat. Vadas Gyula. — **Irodalom.** — Iskolai értesítők. — **Külföldi élekek.** — Szerkesztői üzenetek. — Pályázatok.

Felelős szerkesztő és laptulajdonos:

Dr. BACZONI LAJOS.

Pályásat.

A **fehér-gyarmati** ev. ref. egyházban megürült **segédlelkész-tanítói** állomásra pályázat hirdettetik.

Évi fizetés: 400 frt havi részletekben, 3 öl kemény tűzifa beszállítva, 6 köből kollekta búza, minden tanítványtól egy ölö csirke, vagy annak ára 20 kr. és egy szobából álló lakás.

Kötelessége: Tanítja a kötelezett tanterv szerint a vezetésére bízandó népiskolai osztályokat; lelkész akadályoztatása esetén és a kanonikus órákon lelkészi szolgálat.

A segédlelkész-tanító 3 évre választatik.

Pályázni kívánók keilően felszerelt pályázati kérvényeket *f. év aug. 15-ig* alulírottához adják be.

Az állomás *f. év szept. 1-én* elfoglalandó. Fehér-Gyarmat, 1895. jul. 29.

Fábián Károly,
ev. ref. lelkész.

2—2

Pályásat.

A **kisújszállási** ev. ref. egyház népiskolájában pályázatot hirdet:

1. A fiú-iskolában egy segédtanítói állomásra, melylyel a III. és IV. osztály tanítása van összekötve, évnegyedenként az egyház pénztárából előre fizetendő 400, szóval négyszáz osztr. ért. forint törzsfizetés és 50 frt lakbér javadalmazással.

2. Négy osztályú leányiskolában három segédtanítói állomásra, az első pont alatt megjelölt javadalmazással.

Pályázhatnak okleveles, vagy tanítóképezdei tanfolyamot végzett ev. reform. vallású tanítók és tanítónők. A pályázati kérvényekhez — melyek *f. év augusztus 25-ik napjáig* alatt írt iskolaszéki elnökhöz küldendők — csatlakoznak az életkorukat, vallásukat, képe-sítésüket s eddigi alkalmazásukat igazoló okmányok.

Az állomás *f. év szeptember hó 1-ső napján* elfoglalandó.

Kisújszálláson, 1895. aug. 6-án.

Gulyás Lajos,

ev. ref. lelkész, iskolaszéki elnök.